

«Αντιλήψεις για την εκκλησιαστική πρόταση» με τον Καθηγητή Πέτρο Παναγιωτόπουλο και τον π. Σπυρίδωνα Τσιμούρη

/ [Ενορίες](#)

Η Εκκλησία μπορεί να αποκαλύψει το βάθος της σε εκείνον που την προσεγγίζει με ειλικρίνεια και διάθεση αναζήτησης. Ακόμη και μέσα στις ατέλειες της σύγχρονης εκκλησιαστικής ζωής, παραμένει δυνατή η συνάντηση με τον Χριστό, αρκεί να μην χαθεί η κοινωνία με τον συνάνθρωπο.

Στο «Ενοριακό Αρχονταρίκι» του Ιερού Ναού Ευαγγελιστρίας Πειραιώς και στο πλαίσιο του προγράμματος «**ΕΝΟΡΙΑ εν δράσει...**», την Δευτέρα 26 Οκτωβρίου, ο Πρωτοπρεσβύτερος π. Σπυρίδων Τσιμούρης, Εκπαιδευτικός, φιλοξένησε τον κ. Πέτρο Παναγιωτόπουλο, Αναπληρωτή Καθηγητή στη Θεολογική Σχολή του Α.Π.Θ., σε μία συζήτηση με θέμα: «Αντιλήψεις για την εκκλησιαστική πρόταση».

Κεντρικό θέμα της συζήτησης ήταν η ουσία της Εκκλησίας, η σχέση της με τους πιστούς και τον σύγχρονο κόσμο, οι εσωτερικές διαφωνίες, ο ρόλος του κλήρου και των λαϊκών, καθώς και η δυνατότητά της να προσφέρει απαντήσεις στους ανθρώπους που αναζητούν την αλήθεια. Η Εκκλησία δεν μπορεί να περιοριστεί στους θεσμούς, στους κανόνες και στις εξωτερικές εκδηλώσεις της, αλλά πρέπει να νοηθεί πρωτίστως ως βίωμα κοινωνίας, αγάπης, διακονίας και συνάντησης με τον Θεό και τον συνάνθρωπο.

Ο κ. Παναγιωτόπουλος ξεκίνησε με την ιστορία ενός παιδιού αλβανικής καταγωγής, το οποίο, κατά τη διάρκεια της κατήχησής του, συνειδητοποιεί ότι η Εκκλησία δεν είναι απλώς το κτίριο και τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του. Η ιστορία αυτή αναδεικνύει ένα σημαντικό πρόβλημα: πολλοί άνθρωποι ταυτίζουν την Εκκλησία με τους ναούς, την ιεραρχία, τις ακολουθίες και τις υποχρεώσεις που συνοδεύουν τη θρησκευτική ζωή.

Στην πραγματικότητα, η Εκκλησία δεν είναι μόνο ένας θεσμός ούτε ένας χώρος όπου το άτομο προσέρχεται για να καλλιεργήσει αποκλειστικά την προσωπική του σχέση με τον Θεό. Είναι κυρίως ο τόπος συνάντησης με τους άλλους ανθρώπους, τους αδελφούς και τις αδελφές, με τον πλησίον. Η προσευχή έχει ασφαλώς τη θέση της, αλλά η εκκλησιαστική ζωή δεν εξαντλείται στην ατομική θρησκευτικότητα.

Αυτό που βρίσκεται στον πυρήνα της Εκκλησίας περιγράφεται ως μυστήριο. Πρόκειται για μια πραγματικότητα που βιώνεται προσωπικά και συλλογικά, αλλά δεν μπορεί να εξαντληθεί με ορισμούς, περιγραφές ή διαδικτυακές παρουσιάσεις. Η ουσία της γίνεται αντιληπτή μέσα από την πραγματική συμμετοχή και τη σχέση με τον Θεό και τον συνάνθρωπο.

Παράλληλα, ο κ. Παναγιωτόπουλος απορρίπτει την εξιδανίκευση της Εκκλησίας. Τα λάθη, οι αδυναμίες και οι αντιφάσεις των ανθρώπων που την αποτελούν δεν παύουν να υπάρχουν. Η Εκκλησία πορεύεται μέσα στην ιστορία, με τις ανθρώπινες αστοχίες της, ενώ η θεία πρόνοια μπορεί να αξιοποιήσει ακόμη και τις πτώσεις για τη σωτηρία. Η δυσκολία να οριστεί πλήρως η Εκκλησία συνδέεται επίσης με τον αποφατισμό της ορθόδοξης θεολογίας, σύμφωνα με τον οποίο η ανθρώπινη γλώσσα δεν μπορεί να περιγράψει εξαντλητικά τις βαθύτερες πνευματικές πραγματικότητες.

Η Εκκλησία χαρακτηρίζεται ως σώμα Χριστού, ακόμη και όταν οι πραγματικές εκκλησιαστικές καταστάσεις δεν ανταποκρίνονται πλήρως σε αυτή την ιδανική εικόνα. Η απόσταση ανάμεσα στη θεολογική διδασκαλία και στην καθημερινή πράξη μπορεί να οφείλεται στις αδυναμίες των πιστών, στις αντιλήψεις των εκκλησιαστικών υπευθύνων ή στην εσφαλμένη πεποίθηση ότι η Εκκλησία δεν κάνει ποτέ λάθη.

Ως παράδειγμα αναφέρεται η περίπτωση του μητροπολίτη Κοζάνης Διονυσίου Ψαριανού, του οποίου η πρόταση για τη μη μυστική εκφώνηση των λειτουργικών ευχών αποδοκιμάστηκε συνοδικά τη δεκαετία του 1950, ενώ περίπου 55 χρόνια αργότερα μεταβλήθηκε η εκκλησιαστική αντιμετώπιση του ζητήματος. Το παράδειγμα χρησιμοποιείται για να δείξει ότι οι εκκλησιαστικές αποφάσεις διαμορφώνονται και μέσα σε συγκεκριμένες ιστορικές συνθήκες και ενδέχεται να αναθεωρούνται.

Η δυνατότητα κριτικής προς τις εκκλησιαστικές αποφάσεις δεν θεωρείται αναγκαστικά ένδειξη απομάκρυνσης από την Εκκλησία. Αντίθετα, μπορεί να αποτελεί ένδειξη υγείας, εφόσον συνοδεύεται από επιθυμία διατήρησης της ενότητας. Το πρόβλημα εμφανίζεται όταν οι διαφωνίες μετατρέπονται σε αφορμή διάσπασης και αμοιβαίας καταδίκης.

Ο κ. Παναγιωτόπουλος επεσήμανε ότι ορισμένοι χρησιμοποιούν τους κανόνες του κανονικού δικαίου για να δικαιολογήσουν την απομάκρυνση από την εκκλησιαστική κοινωνία, ενώ άλλοι υποβαθμίζουν κάθε θεσμική μορφή. Και οι δύο τάσεις μπορούν να απειλήσουν την ενότητα, όταν παραμερίζουν την αγάπη. Το βασικό κριτήριο της αυθεντικής εκκλησιαστικής ζωής είναι τα λόγια του Χριστού ότι οι μαθητές του θα αναγνωρίζονται από την αγάπη μεταξύ τους.

Ένα σημαντικό ζήτημα της συζήτησης ήταν η συνοδικότητα και η θέση των λαϊκών στη ζωή της Εκκλησίας. Ο κ. Παναγιωτόπουλος θεωρεί ότι υπάρχουν σημαντικά περιθώρια ενίσχυσης της συμμετοχής τους, καθώς οι κοινωνικές και μορφωτικές συνθήκες έχουν αλλάξει. Σε παλαιότερες εποχές ο ιερέας ήταν συχνά ο μοναδικός μορφωμένος της κοινότητας, ενώ σήμερα υπάρχουν πολλοί άνθρωποι με γνώσεις και ικανότητες που μπορούν να συμβάλουν ουσιαστικά στο εκκλησιαστικό έργο.

Το ποιμαντικό έργο δεν μπορεί να επιτελείται αποκλειστικά από τον ιερέα ή τον επίσκοπο. Απαιτεί συνεργασία, συμμετοχή και αμοιβαία προσφορά. Ο κληρικός δεν πρέπει να αντιμετωπίζει τη θέση του ως εξουσία, αλλά ως διακονία. Η ανάγκη συνεργασίας εκφράζει, επίσης, την ταπείνωση και την αναγνώριση ότι κανείς δεν μπορεί να επιτελέσει μόνος του το έργο της Εκκλησίας.

Η συμμετοχή των λαϊκών, ωστόσο, δεν πρέπει να περιορίζεται σε μια διεκδίκηση δικαιωμάτων ή στην απαίτηση για μεγαλύτερη επιρροή. Το ουσιαστικό ζητούμενο είναι η κοινή πορεία κλήρου και λαού προς τη σωτηρία, μέσα από τη διακονία και όχι την υπεροχή.

Στο σημείο αυτό εξετάστηκε και η θέση των γυναικών. Ο κ. Παναγιωτόπουλος παρατήρησε ότι, ενώ η εκκλησιαστική διδασκαλία αναγνωρίζει την αξία της Μαρίας, η οποία επιλέγει να ακούσει τον Χριστό, η πρακτική συχνά περιορίζει τις γυναίκες σε ρόλους υπηρεσίας, αντίστοιχους με εκείνον της Μάρθας. Η αυθεντική συμμετοχή τους, όπως και η συμμετοχή όλων των πιστών, χρειάζεται να αντιμετωπίζεται ευρύτερα, χωρίς να περιορίζεται σε βοηθητικές λειτουργίες.

Η συζήτηση αναφέρθηκε στις διαφορετικές θεολογικές τάσεις, όπως εκείνες που συνδέονται με την ευχαριστιακή οντολογία του Μητροπολίτη Περγάμου Ιωάννη Ζηζιούλα και την ασκητική παράδοση του π. Ιωάννη Ρωμανίδα. Οι διαφορετικές προσεγγίσεις δεν αποτελούν από μόνες τους πρόβλημα. Αντίθετα, θεωρούνται φυσιολογική συνέπεια της διαφορετικής παιδείας, των εμπειριών και των προσλαμβανουσών των ανθρώπων.

Το πρόβλημα αρχίζει όταν οι θεολογικές θέσεις μετατρέπονται σε ιδεολογίες και οι υποστηρικτές τους σε οπαδούς. Τότε η πίστη κινδυνεύει να γίνει σημαία αντιπαράθεσης, με τους ανθρώπους να διακρίνονται σε φίλους και εχθρούς, ορθούς και πλανεμένους. Η προσήλωση σε μια θεωρία μπορεί να οδηγήσει στην παραγνώριση του προσώπου του άλλου, ιδιαίτερα όταν εκείνος διαφωνεί μαζί μας.

Ο Χριστός δεν παρουσιάζεται ως υπηρέτης μιας αφηρημένης αλήθειας, αλλά ως η

ίδια η Αλήθεια. Επομένως, η θεολογική αλήθεια πρέπει να εκφράζεται μέσα από την αγάπη και τη σχέση με τον άνθρωπο. Εάν η υπεράσπιση μιας ιδέας καταστρέφει την κοινωνία με τον πλησίον, τότε η Εκκλησία κινδυνεύει να υποκατασταθεί από μια ιδεολογική κατασκευή.

Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα αναφέρθηκε η ποιμαντική αντίληψη του Αγίου Νεκταρίου, ο οποίος έδινε ιδιαίτερη έμφαση στην ευσπλαχνία. Η αγάπη του δεν παρέμενε θεωρητική, αλλά εκφραζόταν με πράξεις ταπείνωσης και προσφοράς. Η αυθεντική εκκλησιαστική στάση δεν αποδεικνύεται, επομένως, μόνο με την ορθότητα των απόψεων, αλλά κυρίως με τον τρόπο αντιμετώπισης του άλλου.

Η σχέση των αποστόλων Πέτρου και Παύλου παρουσιάστηκε ως παράδειγμα συνύπαρξης διαφορετικών προσεγγίσεων. Παρά τις διαφωνίες τους, η εκκλησιαστική παράδοση διατηρεί την εικόνα του εναγκαλισμού τους. Το ουσιαστικό ζητούμενο δεν είναι να εξαλειφθούν όλες οι διαφορές μέσω μιας τεχνητής σύνθεσης, αλλά να μπορούν οι άνθρωποι να συνεχίζουν τη ζωή τους μαζί, αναγνωρίζοντας ο ένας τον άλλον.

Η λύση στα αδιέξοδα δεν βρίσκεται στην επιβολή του προσωπικού δικαίου, αλλά στη θυσία για χάρη του αδελφού. Η θυσία δεν σημαίνει εγκατάλειψη της αλήθειας, αλλά παραίτηση από την υπεροχή και την εγωιστική απαίτηση να επικρατήσει οπωσδήποτε η δική μας άποψη.

Ο κ. Παναγιωτόπουλος επεσήμανε ότι η Εκκλησία οφείλει να αντιμετωπίσει με ταπείνωση την ιστορική της σχέση με την επιστήμη και την τέχνη. Όταν εκκλησιαστικοί κύκλοι αντιμετώπισαν με αλαζονεία τις ανθρώπινες δημιουργικές προσπάθειες ή επιχείρησαν να τις υποτάξουν πλήρως στις δικές τους αντιλήψεις, προκάλεσαν αντιδράσεις και απομάκρυνση. Η σημερινή κοινωνική υπεροχή της επιστήμης σε σχέση με τη θρησκεία παρουσιάζεται ως αφορμή αυτοκριτικής.

Παράλληλα, δεν υπάρχει πάντοτε μία ενιαία και άμεσα διατυπωμένη εκκλησιαστική θέση για σύγχρονα ζητήματα, όπως οι μεταμοσχεύσεις και η υποβοηθούμενη αναπαραγωγή. Μπορεί να απουσιάζουν επίσημες αποφάσεις ή να διατυπώνονται διαφορετικές προσεγγίσεις από εκκλησιαστικές επιτροπές και θεολόγους. Για την αναζήτηση αξιόπιστων απαντήσεων, ο κ. Παναγιωτόπουλος πρότεινε την αναφορά στο Ευαγγέλιο, στην παράδοση και στη ζωή των αγίων.

Η Εκκλησία, τέλος, δεν πρέπει να αποτελεί ένα κλειστό σύνολο ανθρώπων που θεωρούν ότι έχουν ήδη βρει τη σωτηρία. Η αποστολή της είναι να βρίσκεται μέσα στον κόσμο, να συμερίζεται τα προβλήματά του και να προσφέρει ανακούφιση σε υλικές και υπαρξιακές ανάγκες. Η αναφορά στην ουράνια πατρίδα δεν δικαιολογεί

την απομόνωση από την κοινωνία. Αντίθετα, η υπηρεσία προς τους φτωχούς και τους αδύναμους γίνεται δρόμος συνάντησης με τον Χριστό.

Η εκκλησιαστική τέχνη, η υμνολογία και η λατρεία μπορούν να αποτελέσουν εκφράσεις της αγάπης προς τον Θεό. Ωστόσο, καμία συγκεκριμένη μορφή τέχνης ή λατρευτικής έκφρασης δεν πρέπει να απολυτοποιείται. Η προσκόλληση αποκλειστικά σε ένα ύφος μπορεί να οδηγήσει σε εσωστρέφεια και να εμποδίσει την επικοινωνία με τους άλλους.

Η σημερινή εποχή χαρακτηρίζεται από τεχνοκρατία, αβεβαιότητα και άγχος. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, η Εκκλησία καλείται να προσφέρει έναν χώρο ελευθερίας, όπου ο άνθρωπος μπορεί να εμφανιστεί όπως πραγματικά είναι, χωρίς να υποδύεται έναν καλύτερο ή πιο ευσεβή εαυτό. Ο Χριστός δεν ζητά μια τυποποιημένη συμπεριφορά, αλλά τον άνθρωπο με τις αδυναμίες και τις αμαρτίες του.

Η αποδοχή αυτή δεν σημαίνει ότι η πνευματική πορεία είναι εύκολη ή ότι κάθε εκκλησιαστικό περιβάλλον ανταποκρίνεται σε αυτό το ιδανικό. Ο άνθρωπος χρειάζεται να αναζητήσει τον χώρο και τον πνευματικό που θα τον βοηθήσουν να προχωρήσει με ελευθερία και αυθεντικότητα.

Το κεντρικό μήνυμα της συζήτησης ήταν ότι η Εκκλησία αποτελεί μια ζωντανή και βιωματική πραγματικότητα, η οποία δεν ταυτίζεται με την εξωτερική οργάνωση, την εξουσία ή την ιδεολογική συμφωνία. Η αυθεντικότητά της εκφράζεται μέσα από την αγάπη, τη διακονία, την ταπείνωση, τη συγχώρεση και τη διατήρηση της ενότητας παρά τις ανθρώπινες διαφορές.

Η Εκκλησία δεν καλείται να εμφανίζεται ως τέλεια, αλλά να αναγνωρίζει τις αστοχίες της και να μαθαίνει από αυτές. Δεν σώζεται μέσω της επιβολής των απόψεών της, αλλά υπηρετώντας τον άνθρωπο. Το τελικό κάλεσμα είναι το «Έρχου και ίδε»: η Εκκλησία μπορεί να αποκαλύψει το βάθος της σε εκείνον που την προσεγγίζει με ειλικρίνεια και διάθεση αναζήτησης. Ακόμη και μέσα στις ατέλειες της σύγχρονης εκκλησιαστικής ζωής, παραμένει δυνατή η συνάντηση με τον Χριστό, αρκεί να μην χαθεί η κοινωνία με τον συνάνθρωπο.

